

[Н. А. Супрун](#)

Продамет

«**ПРОДАМЕТ**» (Товариство для продажу виробів російських металургійних заводів) — одне із найбільших монополістичних об'єднань Російської імперії. На момент створення 1902 до його складу увійшло 14 металургійних заводів, більшість із яких (11) знаходилася на українських землях: Південноросійське Дніпровське товариство, Російсько-Бельгійське, Брянське, Донецько-Юр'ївське товариства, «Провіданс» та ін. Фінансували «П.» найбільші французькі, німецькі, бельгійські, російські банки. «П.» був заснований як централізований орган збуту продукції найбільшими металургійними підприємствами Російської імперії (а згодом — і Царства Польського), що зберігали виробничу самостійність, але передавали право реалізації виготовленої продукції синдикатові. Основні функції «П.»: визначення квот на виробництво для кожного підприємства, узгодження цінової політики, розподіл прибутку та освоєння нових ринків збуту. Система квот, що визначали частку окремих підприємств-учасників «П.» у загальному обсязі збуту металопродукції, уможливила встановлення монополю високих цін на продукцію підприємств, що входили до синдикату. Незважаючи на те, що «П.» створено в організаційно-правовій формі акціонерного товариства відкритого типу (формально мав право вільного біржового обігу акцій та продажу їх стороннім особам), акціонери не мали права відчуження власних акцій під загрозою штрафу. У випадку виходу із синдикату вони були зобов'язані реалізувати свою частку акцій іншим учасникам товариства. Для управління процесом залучення та розподілу замовлень на виготовлення металургійної продукції між учасниками синдикату територію Російської імперії поділено на 13 р-нів, у кожному з яких створено місцеві контори, що здійснювали оперативне управління діяльністю на місцях, зокрема у Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі (нині

Дніпро). До функцій місцевих контор належали розподіл замовлень між підприємствами, що входили до «П.», відповідно до встановлених квот, укладання контрактів та контроль за їхнім дотриманням, здійснення розрахунків зі споживачами. Водночас функції синдикату були значно ширшими: окрім торговельно-посередницької діяльності «П.» контролював умови виробництва товарів підприємствами-учасниками, що формально зберігали виробничу самостійність. 1909 підприємства синдикату постачали на ринок 60 %, 1912—13 — понад 85 % обсягів загальноімперського виробництва чорної металургії. 1914 синдикат об'єднав близько 90 % металургійних компаній Російської імперії, серед яких — комбіновані підприємства, що володіли заводами, рудниками, кам'яновугільними шахтами. Окремі учасники «П.» входили до складу інших синдикатів: «[Продвугілля](#)», «[Продвагон](#)», «Проволока». Організація «П.» започаткувала процес синдикування в усіх галузях промисловості, що зумовило суттєві зміни структури, посилення концентрації виробництва та капіталу. За рівнем концентрації промислового капіталу на початку 20 ст. Російська імперія посіла 1-е місце у світі. Більшість провідних синдикатних об'єднань Російської імперії засновано на українських землях. Важливим чинником синдикування промисловості стало отримання монопольно високих прибутків промислових підприємств за рахунок зниження торговельних посередницьких витрат (на відміну від країн Заходу, в Російській імперії торговельний прибуток був вищим за виробничий). Сприяла процесу синдикування державна політика митного протекціонізму, що знаходило прояв, зокрема, у стимулюванні процесу монополізації шляхом надання казенних замовлень, монопольного права на здійснення певних видів діяльності, урядових гарантій щодо дивідендних виплат акціонерним товариствам, пільг при реєстрації та оподаткуванні, прямого субсидування тощо. 1916 «П.» введено до складу урядового Металургійного комітету, в результаті чого синдикат отримав виняткове право на здійснення обліку та централізованого розподілу казенних замовлень на виготовлення металовиробів. 1918 «П.» націоналізований радянським урядом.

Рекомендована література

1. Циперович Г. Синдикаты и тресты в России. Москва, 1927;
2. Лященко П. И. Из истории монополий в России // Истор. зап. Т. 20. Москва; Ленинград, 1946;
3. Цукерник А. Л. Синдикат «Продамет». Москва, 1958.

Бібліографічний опис:

Продамет / Н. А. Супрун // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025.
– Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-890882>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України

([докладніше](#)).